

ТЕАТРАЛЬНИЙ МЮЗИКЛ ЯК ПРАКТИКА ВИДОВИЩНОЇ КУЛЬТУРИ

Дмитро Кравченко

Кінець ХХ – поч. ХХІ ст. характеризується процесами взаємовпливу і взаємозбагачення різних видів мистецтва, що зумовили трансформацію форм музично-драматичного театру. Нині його жанрову різноманітність презентують: музична комедія, оперета, мюзикл, рок-, поп-, зонг-, фольк-опера тощо. Розмаїття і специфіку життя сучасного суспільства відображають нові мистецькі напрями, стилі і жанри, поява яких зумовлена цілою низкою науково-технічних та соціально-естетичних аспектів. Посилення процесів урбанізації та демократизація соціальних відносин вплинули на формування й динамічний розвиток таких напрямів як джаз і рок, жанрів мюзикл і рок-опера та зумовили домінування у медійному просторі популярної музики (так звана поп-музика) [1]. Потреби сучасної масової аудиторії задовольняє «третій пласт» (за В. Конен) – розважальні, не складні за змістом і формою твори, розраховані на масове споживання.

Жанр мюзиклу – це найсучасніший і найпопулярніший продукт діяльності світового музичного театру, що стосується й сучасного українського театру. Значна кількість українських митців обирає високодуховну тематику для написання мюзиклів, але зустрічає певні труднощі у донесенні цих проектів до публіки, тому що рівень масової культури визначається комерційними проектами низької якості, які часто не містять високої ідеї і духовності. Постає проблема пошуку шляхів і засобів підтримки українського мистецтва в сучасних формах репрезентації культурної традиції, у вирішенні якої не останнє місце відводиться школі.

Глобалізація як провідна ознака сучасності та соціокультурні процеси в Україні, що формуються на ґрунті багатовікових вітчизняних традицій і в загальному контексті європейської та світової інтеграції з орієнтацією на загальнолюдські фундаментальні демократичні цінності громадянського суспільства, зумовлюють необхідність переосмислення концептуальних засад художньо-естетичного виховання школярів. Нові тенденції розвитку культури інформаційного суспільства, пов'язані з глобальним поширенням мас-медіа, не можуть не впливати на систему освіти та виховання, яка в усі часи гнучко реагувала на соціокультурні умови і потреби. Естетичне ставлення школярів до світу, до різних видів мистецтва формується переважно під впливом стихійних факторів соціального оточення, зокрема засобів масової інформації, особливо телебачення, дисципліни художньо-естетичного циклу – музичне та образотворче мистецтво – посідають занадто скромне місце в загальноосвітніх навчальних закладах.

Нині набуває все більшого визнання розуміння того, що реальність світу створюється багатьма голосами культур із власними дискурсами. Для нового імовірнісного стилю мислення характерне прийняття культурної

різноманітності, «консенсусної або соціальної раціональності», яка виникає в результаті обговорення різноманітних ідей, альтернативних суджень, варіативних перспектив. У системі сучасної освіти мистецтво розглядається як суттєвий компонент загальної освіти особистості. Начальні предмети художньо-естетичного спрямування (музичне, образотворче мистецтво та художня культура) об'єднуються на основі загального принципу «культуротворення» і визначаються як предмети культурологічного циклу, що є яскравим свідченням інтеграції культурологічного і педагогічного знання.

Сьогодні культурологічний підхід є методологічною основою для цілого ряду наукових досліджень мистецьких категорій і понять. Не є винятком у цьому плані є й поняття мюзиклу як практики видовищної культури.

Мюзикл – це сучасний музично-сценічний жанр масової культури, в якому гармонійно поєднується широкий спектр засобів музичного та драматичного театру і естради. Як масово-видовищний жанр мюзикл прагне до постійного пошуку нових засобів виразності, що зумовлює надзвичайну рухливість його структури та необмеженість тематичними, жанровими і стилістичними межами. Як музично-сценічний жанр мюзикл характеризується перевагою сюжетної основи, якій підпорядковані найважливіші елементи в системі виражальних засобів мюзиклу: хореографія, пластика, спів. Для жанру характерні: сучасна ритмічна основа, звернення до аудиторії мовами естрадної, побутової та академічної музики в зрозумілій для мас формі (пісенна основа сольних і ансамблевих номерів, і використання розмовних діалогів); особливі вимоги до виконавського мистецтва, ідеалом якого є синтетичне поєднання якостей актора, співака й танцівника, що утворюють новий демократичний, близький і безпосередній рівень контакту з аудиторією, як і в естраді, що зумовлене специфікою мікрофонного співу і звукопідсилюючої апаратури (авторське визначення С. Манько) [3, с. 6-7]. Як бачимо, мюзикл є продуктом масової культури і втілюється в практику масово-видовищних форм. Але бажано не визначати ці характеристики як негативні (під впливом гострої критики масової культури) і не сприймати цей жанр у площині чогось суто «чужого», «вестернізованого», головною функцією якого є розважально-рекреативна, що служить для розваги й відпочинку.

У межах запропонованої теми варто прийняти до уваги філософсько-культурологічні та естетичні погляди теоретиків видовищної культури А. Банфі, Р. Віппера, Я. Ратнера, М. Хренова, В. Кісіна щодо функціонування театрального дійства як видовищного мистецтва [1; 4; 5].

Найбільш ґрунтовно досліджував практику видовищної культури вітчизняний теоретик режисури В. Кісін. За його визначенням, видовище – це спеціально організована у часі та просторі публічна демонстрація соціально значущої поведінки. Виконавці демонструють свою або чужу поведінку, а глядачі сприймають та оцінюють її. Видовищний акт відбувається у заздалегідь визначений відрізок часу та у спеціально організованому просторі, тобто, основними специфічними особливостями видовища визначаються: поділ на виконавців та глядачів, анонсування, здійснення видовищного акту, підготовка

до нього. Тільки одна особливість відрізняє видовищні мистецтва від видовищ: виконавець демонструє не власну, а чужу поведінку, яку можна лише відтворити. Це вимагає здійснення спостереження, свідомого чи підсвідомого осмислення (створення уявного образу) і втілення цього образу у формі відтворюваної чужої поведінки, тому у видовищних мистецтвах демонструється не сама поведінка, а її образ [4, с. 194-195].

Дослідники базуються на соціальному підході до явища видовища, визначаючи його як участь людини (колективу) у дійстві, форму спілкування, соціокультурну практику. Художньо-естетичній природі видовища як демонстраційного акту (за В. Кісінім), на наш погляд, варто приділяти більшу увагу, особливо у контексті процесу навчання і виховання молодших поколінь, що дозволить визначити й використати вітчизняний мюзикл як мистецьке поліфункціональне видовище, а не просто як засіб релаксації, розваги й ще гірше – комерції. Художньо-естетичну природу українського мюзиклу, на наше глибоке переконання, найкраще відображає сюжетно-тематична класифікація (за джерелом походжень сюжетів і їх актуальністю). Нині найяскравіші сюжети у вітчизняних мюзиклах втілюються в самобутніх національних спектаклях, основою яких є твори українських класиків, та в інтернаціональних, що базуються на важливих світових темах (твори вітчизняних митців – І. Поклада, С. Бедусенка, О. Коломійцева, І. Гайденка, Г. Фролова, В. Солянікова та інших) [3, с. 14].

Тематика сучасного українського мюзиклу є доволі різнобарвною: біблійна, що використовується 1 раз, міфічна – 2, містична – 4, історична – 6, філософська – 10, казкова – 70 (у дитячих мюзиклах). Як бачимо, пальму першості в українському жанровому напрямі мюзиклу тримають дитячі спектаклі на казкову тематику. На драматичній основі базуються 32 мюзикли, а на комедійній – 24. Це є свідченням того, що обидві категорії характерні для української ментальної культури [3, с. 10-14].

Аналіз С. Манько актуальності сюжетів мюзиклів стосовно соціокультурних умов країни і запитів глядачів доводить, що особливою увагою публіки користуються:

- знакові, символічні і метафоричні твори переважно національної тематики;

  - мюзикли, основою яких є «одвічні теми»;

- мюзикли на оригінальні твори вітчизняних авторів, що відображають переважно реалії сучасного світу [3, с. 14];

На думку вченої, специфіка музичної складової сучасного українського мюзиклу базується:

- на українському сюжеті, художніх образах національних героїв та картинах народного побуту;

  - на власній ментальній основі;

  - національно-культурних традиціях і обрядах;

- на фольклорних інтонаціях, що застосовуються переважно в стилізованих версіях;

– на поєднанні сучасного електронного і національного інструментарію [3, с. 14].

Отже, наведені положення і факти дозволяють визначити сучасний український мюзикл як явище видовищної культури та різновид культурних практик. Домінантною ознакою мюзиклу є його художньо-естетична (мистецька) природа, зумовлена тим, що виник він саме на театральній сцені. Сюжетно-тематичні особливості мюзиклу визначаються музичними традиціями, драматургією, особливою специфікою постановок. Це дозволяє схарактеризувати вітчизняний мюзикл як жанр видовищного мистецтва зі складною драматургією і насиченим змістом, для якого пріоритетами є і видовищна (релаксаційна, розважальна), і комерційна, і мистецька складові.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кремешна Т.І. Театр як засіб впливу на культурне та соціальне становлення особистості // «Молодь і ринок». – 2012. – №5. – С. 102-105.
2. Культурні практики і культурна політика. Аналітична доповідь. За ред. Олександра Левцуна. – Київ, 2012. – 163 с.
3. Манько С.Б. Мюзикл у художній культурі України кінця ХХ – початку ХХІ ст. / Автореф канд. мистецтвозн. – Х., 2014. – 19 с.
4. Станіславська К.І. Теоретики видовищної культури про зміст та класифікацію видовищ // Мистецтвознавчі записки: зб. наук. праць. – Вип. 21. – К.: Міленіум, 2012. – С. 190-196.
5. Шахрай В.М. Театральне мистецтво як чинник оптимізації взаємодії особистості та соціуму. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: narodnaosvita.kiev.ua / narodna_osvita/vupusku/13/statti.